

LUYỆN TẬP VỀ NGHĨA CỦA TỪ

KẾT QUẢ CẦN ĐẠT

Củng cố hiểu biết về từ nhiều nghĩa, từ đồng nghĩa, từ trái nghĩa, từ đồng âm ; biết vận dụng những kiến thức đó vào việc đọc - hiểu văn bản và làm văn.

1. a) Hãy xác định các nghĩa khác nhau của từ **ăn** được thể hiện trong những câu sau :

- *Bống bống bang bang,
Lên **ăn** cơm vàng cơm bạc nhà ta,
Chớ **ăn** cơm hẩm cháo hoa nhà người.*
- *Mụ dì ghẻ bắt Tấm làm việc mỗi ngày một nhiều, còn hai mẹ con mụ thì **ăn** trắng mặc trơn, không hề nhúng tay vào một việc gì.*
- *Chuông khánh còn chẳng **ăn** ai,
Nữa là mảnh chĩnh vứt ngoài bờ tre !*
- *Con bống của con, người ta **ăn** thịt mất rồi.*

(Tấm Cám)

(*) Từ Văn hoá Thanh Hoá xuất bản, 1970. Bài ca dao này do Cẩm Giang dịch.

b) Từ *ăn* ở những câu nào trong các câu trên được dùng với nghĩa gốc, ở câu nào được dùng với nghĩa chuyển ?

c) Hãy tìm ví dụ để chứng tỏ các từ *đầu*, *tay*, *cánh*, *chân* là những từ nhiều nghĩa.

2. Hãy đọc các câu sau (chú ý các từ ngữ in đậm) và trả lời câu hỏi :

– Mẹ **Tám chết** từ hồi **Tám** mới biết đi. Sau đó ít năm, người cha cũng **chết**.

(Tám Cám)

– **Bác Dương** thôi đã **thôi** rồi.

– **Làm sao bác** vội về ngay.

– Ai **chẳng** biết **chán** đời là **phải**.

Vội vàng chi đã **mãi lên tiên**.

– **Bác chẳng ở đâu** van **chẳng ở**.

(Nguyễn Khuyến – *Khóc Dương Khuê*)

a) Hãy nêu lên sự khác nhau về nghĩa giữa mỗi từ ngữ in đậm với từ *chết* và cho biết tác dụng của những từ ngữ ấy trong bài thơ của Nguyễn Khuyến.

b) Tìm những từ ngữ đồng nghĩa với từ *chết*. Đặt câu với mỗi từ ngữ vừa tìm được.

3. Chỉ ra những từ trái nghĩa được dùng trong những câu tục ngữ sau đây :

– *Trẻ cây cha, già cây con.*

– *Bán anh em xa, mua láng giềng gần.*

Việc dùng những từ trái nghĩa như vậy có tác dụng gì đối với giá trị diễn đạt của câu ? Hãy tìm thêm năm câu tục ngữ, ca dao có dùng từ trái nghĩa.

4. Phân tích tác dụng của hiện tượng đồng âm ở trong các phân trích sau đây :

– *Bà già đi chợ Cầu Đông,*

Xem một quẻ bói lấy chồng lợi chăng.

Thấy bói gieo quẻ, nói rằng :

"Lợi thì có lợi, nhưng răng không còn".

(Ca dao)

– *Trời mưa trời gió*

Vác đá đi đơm

Chạy vô ăn cơm

Chạy ra mất đó !

Kể từ ngày ai lấy đó, đó ơi

Răng (sao) đó không phân qua nói lại đôi lời cho đây hay ?

(*Lí cái đó* – Dân ca miền Nam Trung Bộ)